

nekdaj, ali morebiti še bolj, delajo „kakor živina“, osobito v primeri z drugimi jugoslovanskimi kmetovalci. Da se v vipavski dolini tretjina nekdanjih dobro delanih trt ne najde, temu je vzrok pred vsem to, ker se je nekdanje, ko se je še vipavsko vino prav lahko in dobro prodajalo — posebno ob času najhujšega razsajanja trtne bolezni na Italijanskem — veliko preveč vinogradov, sploh trt zasadilo, brez ozira na to, da bodo trte, preje ali pozneje, dasiravno znabiti na najboljšo puščo vsajene, v rodovitnosti pojenjale, čisto opešale ter gnoja zahtevale, ne gledé tudi na to, da se potem več obdelovati ne bodo mogle. Matija Vrtovec je bil prvi, kateri je Vipavce na to opozoril, da treba tudi trtam gnojiti, Vipavci so se mu smijali, in gotovo pred vsem zaradi tega, ker so si mislili, „kje bomo pa gnoja jemali, saj ga še za krompir itd. pomanjkuje“. In res! čas, ko trta brez gnoja v vipavski dolini več roditi noče, je dospel. Vsak pravi, previdni kmetovalec, kateri dolino v prvič vidi, more koj do sklepa priti, da je v nji veliko veliko preveč vinogradov, v primeri s senožeti, mejami, njivami, sploh gnoja potrebnimi zemljišči, in od tod izvira pred vsem tu večje, tam manjše zanemarjanje vinogradov trt. Razen tega je pomanjkanje delavcev in to še dragih delavcev. Delavec, kateri na Hrvaškem, na pr., 25 do 30 kr. na dan stane, stane v Vipavi 65 do 70, pa tudi 80 kr. To pa na obdelovanje vinogradov kaj močno upliva.

Gotovo ne manj upliva pa tudi uže splošno iz vedno slabih letin, iz vedno rastečih davkov, iz vedno niže vinske cene izvirajoča ubožnost.

Veliko težavneje ali pa, kar naravnost rečeno, skoro popolno nemogoče je, vipavsko vino tako lahko in drago prodajati, kakor nekdanje, pred vsem zaradi tega, ker mu je dandanes vsled železnice konkurenca veliko prevelika. Na Ogerskem, Hrvaškem in tudi drugod pridekuje se vino z veliko manjšimi stroški kakor v Vipavi, kajti prvič je tam zemlja tako lahka, da je v primeri k vipavski le igrača jo obdelavati, — drugič imajo tam, kakor je uže bilo omenjeno, delavcev kolikor hočejo, in to prav po ceni, — tretjič, rodi jim tam trta tako rekoč „na klubaj“ kaj obilno. In tako pride, da stane Ogra ali pa Hrvata liter vina polovico, ako ne še veliko manj pridelovalnih stroškov kakor Vipavca. Zakaj bi ga torej lahko toliko cenejše ne dal?

Vrh vsega tega se še v Cislajtanijski zoper ponarejanje in pomnoženje vina postave kujejo, med našimi producenti se pa posebno o kvantitativno najslabših letinah, ako bi tudi nikake dotične postave ne bilo, na kaj takega še zaradi sosedove zavisti in nevošljivosti misliti ne sme! Med tem, ko pri nas postava veleva: „ti vinorejec ne smeš svojega pridelka pomnožiti ali pa zboljšati“, med tem, ko pri nas sosed na soseda „križajte ga!“ upije, ako izvé, da si je on svoj vinski pridelek po umetni poti kaj pomnožil ali pa le izboljšal, — med tem ali pa v kljub vsemu temu je pa tam unikraj Litave pod ogersko krono vse dovoljeno. Postava molčí, ker je ni, sosed sosedu pa po pregovoru, „da vran vranu oči ne izkljuje“, k vsemu nič ne dé. In tako se godí, da se v Gorici, Trstu, še celó v Postojni, na Razdrtem itd. pod imenom „hrvaško vino“ tudi po 9 goldinarjev hektoliter hrvaškega „petiota“, ne pa vina dobí, kajti po tej ceni moglo bi se pravo hrvaško vino le potem v Postojni itd. oddajati, ako bi se tam doli čisto zastonj dobivalo, to je, kradlo. Ubogi Vipavec pa ne more svoje s krvavimi žulji pridelane „poštene kaplje“ nikakor v denar spraviti!

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Vrednost kurjeka.* Gnojna moč kurjeka je blizo taka, kakor mnogo hvaljenega peruanskega guana, le da ima kurjek več vodenih delov v sebi. Za vse poljske sadove je tedaj izvrsten gnoj. Zato naj bi noben gospodar ne zanemaril v kurnike potresati mavca (gipsa) ali pa suhe prsti, če mavca nima. Ena kokoš naredí v kurniku leto in dan okoli 10 funtov gnoja. Zato zasluži kurjek, da ga kmetovalec in vrtnar po njegovi vrednosti cenita. Z gnojem 50 kokoši se dá en oral zemlje precej dobro pognojiti.

* *Koli, ki se pristavljajo sadnim drevesom,* se po skušnjah angleških naredijo prav trpežni, če se namažejo s kuhanim lanenim oljem, kateremu se je toliko ogelnega prahu primešalo, da je zmes tako gosta, kakor so navadne oljnate barve. Mož, ki je to iznašel, trdi, da so konci kolov, ki so več let v zemlji bili, še prav tako trdni bili ko takrat, ko jih je v zemljo vtaknil.

Gospodarske novice.

* *Prvo štajarsko mlekarsko društvo* se je osnovalo v Gradcu, kjer se je več kmetovalcev graške okolice združilo. Namen je: prejemnikom prodavati snažnega, neskvarenega mleka in mlekarskih pridelkov, posestnikom pa zagotavljanje zanesljivih in dobrih kupcev. Do sedaj je društvu pristopilo 15 kmetovalcev s 150 kravami. Ovo društvo obeta srečen vseh in je sploh prvo v Avstriji za mestne potrebe in blizu mesta osnovano. Delovati začne precej bližnjo jesen.

* *Vabilo k odlikovalni dirki s kobilami Ljutomerskega plemena* z eno vprego 8. septembra t. l. ob dveh popoldne, razpošilja gosp. Avg. Šenkli, grajščak v Lukavcih v imenu društva v trop konjerejske podružnice v Ljutomeru na Štajarskem. Prostor za vožnjo je na Cvenskem pašniku. 1. darilo znaša 30 gld. v srebru, 2. darilo 25 gold. v srebru, 3. darilo 20 gold. v srebru, 4. darilo 18 gold. v srebru, 5. darilo 15 gold. v srebru, 6. darilo 12 gold. v srebru, 7. darilo 10 gold. v srebru, 8. darilo 6 gold. v srebru, 9. darilo 5 gold. v srebru, 10. darilo 3 gold. Kateri izmed dirkalcev bode imel najprilicnejšo vprego, dobí za to kot odlikovanje 6 gld. srebra. Za darilo poganjati se morejo samo kobile Ljutomerskega plemena, to je, take, ki se redijo v Ljutomerskem, ormoškem in gornjeradgonskem sodnijskem okraji, in sicer brez ozira na starost. Oglašanja se sprejemajo do 7. septembra t. l.

* *Živinska kuga* je tudi v Dalmaciji in Gališkem prenehala in je torej cela Avstrija te nadloge prosta, Bog daj nam za mnogi čas!

* *Limonova drevesa na Laškem* tako zelo bolehalo, da je ondašnje ministerstvo poljedelstva 3000 lir za darilo razpisalo tistemu, kdor najboljšo knjigo spiše v poduk, kako s temi drevesi ravnati, da se odvrne bolezen ali uže začeta zatara.

* *Kokoši in purani* na Hrvatskem in v Slavoniji zelo crkajo. Bolezen se kaže kužna, in brž ko ne izvira od velike vročine, pomanjkanja frišne vode za pijačo in nesnažnosti kurnikov ali družih prostorov, kjer biva perutnina. Zato je treba, zdravo žival nemudoma ločiti od bolne, dajati vsem čiste vode, kateri se sme tudi na vsak liter primešati pol grama karbolne kisline. Crknena žival naj se globoko na oddaljeno mesto zakoplje, kurniki in druga mesta, kjer je bolna žival bila, naj se dobro pobelijo z apnom.

* *Novo postavo za čebelarstvo so dobili na Goriškem, ki jo je sklenil lanski deželni zbor in cesar potrdil 18. junija t. l.* Deželni zbor goriški je nasproti mnogim ugovorom posebno iz vrste vinorejcev, ki trdijo, da so grozdju čebele na škodo, sklenil to postavo, katera davek naklada čebelam, ki se iz tujega kraja pripeljejo v kraje na pašo, kjer ajda cvetè. Ministerstvo kmetijstva je bilo v nekaki zadregi z odobrenjem te postave, ker poprašana družba kmetijska dunajska je tudi rekla, da čebele niso celó brez škode grozdju, če so ga poprej ose ali tiči napikali. Vendar je naposled cesarju predložilo to postavo v potrjenje.

* *20.000 gold. podpore za razne potrebščine kmetijskega gospodarstva na Havatskem in v Slavoniji je deželni zbor zagrebški dovolil za letošnje leto.* Pač lepa podpora! Gospodarsko društvo zagrebško bode to svoto obrnilo za take razdelke kmetijstva, kateri za napredek najbolj pripomoči potrebujejo. Med temi stoji v prvi vrsti pospeh živinoreje. Radostni čitamo v „Gosp. listu“, da zagrebško gospodarsko društvo namerava tisto pot o tej zadevi nastopiti, ki jo je nastopila družba kmetijska kranjska s tem, da je provzročila deželno postavo, po kateri si morajo občine dobrih plemenskih bikov, za vsakih 100 krav vsaj enega bika omisliti.

* *Plesnjivec grozdja — „oidium Tukheri“ na Hrvatskem žuga letos tudi mnogim ondašnjim vinogradom, posebno v okolici Sveto-Ivanski in Prekrižja poleg Zagreba tako, da je izgled na obilno trgategv znatno padel.* Zato je deželna vlada izdala nauk, kako naj se trte obranijo te kužne nadloge s pomočjo žvepljenja, ki je edina pa po vse gotova pomoč, katera se je uže večkrat z velikim vspehom potrdila v primorskih vinogradih. — Tudi na Štajarskem se je ta kužna bolezen na več krajih prikazala.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — η.

(Dalje.)

Vendar tukaj je še drugo vprašanje. Čemu je napisal gosp. M. tako dolgo goloslovno basen o svojem izmišljenem predlogu v ū? Na tak predlog on iz začetka še misli ni; v svojem prvem ukazu o pravopisju je on le trdil, da predlog v je vokal u. Hic Rhodus, hic salta! To bi moral gosp. M. dokazati, kar je začel dokazovati, ako hoče, da bi ga spoštovali kot jezikoslovca, a ne skakati nazaj in naprej, na desno in na levo, ne vedoč, kaj in kako. V štev. 66. in 67. „Slov. Nar.“ res da naredil je gosp. M. še poslednjo slabo skušnjo dokazati, da „s predlogama v in u ni tako velikanske razlike“. S tem namenom je on nekatere iz svojih primerov, tebi nič, meni nič, kar naravnost pokazil, *) druge si je pa sam izmislil in sicer mnogo

*) Tako na pr. citira gosp. M.: „ulivatj vino v vedro“. To se prav nič ne pravi in jaz tako nisem pisal. Na drugem mestu citira gospod M.: „Pervi korak k uzajemnosti so storili... da so upeljali“. To se tudi prav nič ne pravi in tako tudi nisem jaz pisal. Ali gospodu M. je prav vse eno „bašibozukovati“, kakor on „napredno“ omikano govori: u ali v; zakaj med raznimi besedami z v je on napisal „legijon“ u, kjer je treba v pisati; na pr. uvedba = Entführung, a on je hotel reči „Einführung“; ugovarjati = bereden, a on je hotel reči „widersprechen“; uprašanje, po tem pa spet: vprašaj, kakor se mu zljubi; uzburjen, upletati, uzgled itd. itd. ne pomeni prav nič. Pri tem pa gosp. M. toži, da se mu

takih, kakoršnih nikdo ne govori; dalje on obrača in suče stvar tako, kakor da bi se moral vsak glagol skladati z vsakim predlogom in kakor da bi vsi narodi gledali na vsako stvarico s taistega stališča, ter sklepa nazadnje tako, da bi se ga prepirljivec Dionizodor sramoval. Mačka je kosmata, miš je kosmata: miš je tedaj mačka — to je vsa filozofija gospoda M. *)

Predlogi kažejo vzajemne razmere predmetov: predlog v kaže, da se predmet dviga v notranjost drugega predmeta, ali pa, da predmet prebiva v notranjosti drugega predmeta; a predlog u kaže, da predmet prebiva poleg drugega predmeta, ali pa, da predmet je v posesti drugega predmeta. Tega pomena predlogov ne bodo zofizmi gospoda M. niti za las spremenili.

Gosp. M. je menda sam čutil, da s zofizmi se daleč ne pride, zato je kmalu začel stvar drugače sukati. Od Čehov si je izposodil zlog, od reformatorjev apostrof, od Dalmatina posebej pustov „cof“, poljski žid mu je prinesel angleško kramo, vso to robo pa je vsul g. M. s hrvatskim u in našim v vred v svoj jezikovar ter je stresel pisker, kakor Kalhaut urno z rokovi žrebji. Na veliko nevoljo gospoda M. prvi je skočil iz njegovega piskra „spak v“. Proč ž njim, s tem „nesrečnim v, s to pokveko, s to krivo obliko, s to lupino brez jedra, s tem spakom, s tem modernim znamenjem našega zaostatka, našega nazadstva!“ **) Tako se je razsrdil gosp. M. na tega predrzneža, in vsak bi si mislil, da bo zgrabil g. M. tega „spaka“ za pete ter ga bo treščil s svojega Olimpa, kakor Hera spačeno pokveko Hefajsta. Vendar — ne — temuč nezmotljiva premodrost gospoda M. je srd potolažila ter je rekla: „Najbolje storimo, če tega spaka, to moderno znamenje našega zaostatka, našega nazadstva pesnikom prepustimo, privoščimo jim to licenco, kedar so s kakim zlogom v zadregi.“ ***) Ako je predlog v „pokveka, kriva oblika, lupina brez jedra, spak, moderno znamenje našega zaostatka in našega nazadstva“, tako da zavoljo „napredka“ ga moremo iz proze iztrebiti, zakaj bi ga smeli pesniki upotrebljati? Kakošen pojem ima gosp. M. o pesnikih? So li pesniki zato na svetu, da bi nam jezik pačili in da bi „zaostatek in nazadstvo“ podpirali in širili? Zakaj Nemci svoje študente na slikah izobražujejo s Schillerjem v rokah? Zakaj mora ruski gimnazijalec, če hoče prejeti spričalo zrelosti, imeti Puškina ne samo v rokah, temuč posebno v glavi? Zakaj? na ta vprašanja je uže Horacij odgovoril: „Os tenerum pueri balbumque poeta figurat.“ To Horacijevo pravilo se prak-

tujci posmehujejo. Kako se mu ne bodo posmehovali, kadar po lastnem priznanji tako „bašibozukuje u in v“? Gosp. M. se tako godí zato, ker po nemški misli, kakor tudi sam pripoveduje, kadar hoče kaj po slovenski zapisati, in pa zato, ker ne vé, da „trdne jezikoznanske podlage si ne more pridobiti“ samo s tem, da kako stranico Dalmatina prečita, kadar mu je treba apostrofa k vokalu u. Če hoče gosp. M. znati, kdaj se piše v, in kdaj u, mora znati pomen teh predlogov; in sploh pravilno slovenski pisati bo znal še le takrat, kadar se bo temeljito navadil staroslovenščine ali pa vsaj ruščine — „po nemški misliti“ — to ni podlaga slovenskemu pravopisju; tudi misliti je treba po slovenski.

*) Če se hoče gosp. M. prepričati, kako pusti so njegovi zofizmi, naj si pretolmači na svoj hrvatsko-slovenski jezik to-le: „Der Blasebalg sprang vor zu starker Spannung auf, — die reife Bohnenhülse sprang an der Sonne auf — der Herr M. sprang vor Schrecken auf“.

**) Glej spis gosp. M.: „U bodemo pisali namestu v“ štev. 77. „Slov. Nar.“ str. 2.

***) Glej spise gospoda M. v „Slov. Nar.“ štev. 70. in v „Nov.“ laskega leta list 32.